

Τα παραλιακά ταβερνάκια-ξενοδοχεία του όρμου της Βάρης

Κείμενο του κ. Χρήστου Θανόπουλου

Φωτογραφίες των κυρίων Βαρθολομαίου Μακρυωνίτη, Γεωργίου Καπέλλα,
Παντελεήμονα Μπόλια, Γεωργίου Σαργολόγου, Γεωργίου (Τζώρτζη) Μακρυωνίτη

Οι Συριανοί που διαμένουν εκτός της νήσου μας, έχουν μια «αγαπητική» σχέση με τη Σύρο, αθεράπευτα ρομαντική, που θυμίζει το «νόστο» (λαχτάρα επιστροφής στην πατρίδα) του Οδυσσέα για την Ιθάκη.

Κάθε Αύγουστο που επιστρέφω στη Σύρο, κάνω την ίδια «προσκυνηματική» διαδρομή, όχι μόνο σε ιερούς ναούς, αλλά και σε συγκεκριμένους τόπους αναμνήσεων και φυσικού κάλλους. Το μπάνιο στην ακρογιαλιά της Βάρης, προϋποθέτει πάντα και τη νοσταλγική επίσκεψη στο παλιό εστιατόριο «Γιωσηφάκι», για την απότιση φόρου τιμής στις παλιές φωτογραφίες που κοσμούσαν το εσωτερικό του. Το Γιωσηφάκι με την ποδιά του ζωσμένη, σηκώνει το ποτήρι. Παραδίπλα η φωτογραφία του γιου του Γιώργου, που τον διαδέχθηκε. Όμως, ξαφνικά το καλοκαίρι του 2021 όλα άλλαξαν. Οι παλιές φωτογραφίες αποσύρθηκαν. Το εστιατόριο ανακαινίστηκε και λειτουργεί υπό νέα διεύθυνση, με την επωνυμία «Εν Λευκώ». «Τέλος εποχής» για το εστιατόριο «Γιωσηφάκι».

Ήταν προπολεμικά, το 1918, όταν ο Βαριανός Γεώργιος Καπέλλας ή Τσικουδιάς, έκτισε στην έρημη μέχρι τότε αμμουδιά της Βάρης, το πρώτο καφενείο-ταβερνάκι «Πατητήρι» ή του «Τσικουδιά» (το σημερινό «Εν Πλω»). Το ταβερνάκι ξεκίνησε σαν πατητήρι. Έπρεπε τα βαρέλια να είναι δίπλα στη θάλασσα, για να ξεπλένονται με το αλμυρό νερό, διότι το πόσιμο νερό ήταν πάντα σε έλλειψη στη Σύρο. Ο Τσικουδιάς είχε μεγάλο μανάβικο στην Ερμούπολη, στην, ονομαζόμενη σήμερα, οδό Ηρώων Πολυτεχνείου 30, δίπλα στο εμπορικό κέντρο (κτίριο υφαντουργείου Χατζηλία Π. & Καλόξυλου Γ./Πειραιϊκής-Πατραϊκής/TERLANA Α.Ε. Ακόμη και σήμερα πολλοί Συριανοί που ψωνίζουν από το μανάβικο, σήμερα ιδιοκτησίας του κ. Νικολάου Συνοδινού, λένε ότι ψωνίζουν στου «Τσικουδιά». Ο Τσικουδιάς διατηρούσε τη δεκαετία του 1940 βάρκα μήκους 6 μέτρων, με την οποία πήγαινε προμήθειες στα γύρω νησιά επί Κατοχής. (Μαρτυρία κ. Γεωργίου Καπέλλα).

Τη βάρκα επισκεύαζε και συντηρούσε ο Γιάννης Ζώρζος (Φουσκής), ο οποίος

ερχόταν με τα πόδια από τον Ταξιάρχη στη Βάρη και η αμοιβή του ήταν ένα κιλό ρύζι ή όσπρια. (Μαρτυρία κ. Μανώλη Ζώρζου)

Αργότερα ο Τσικουδιάς απέκτησε τράτα. Οι ψαράδες έριχναν τα δίχτυα τους στην είσοδο (μπούκα) του όρμου της Βάρης. Δύο ομάδες, ουσιαστικά Βαριανών γεωργών, τραβούσαν (μάζευαν) την πεζότρατα από την ακτή. Η μία ομάδα βρισκόταν δίπλα στον πύργο και η άλλη στη στροφή του Γιάννακα. Κάθε 50 μέτρα υπήρχε κόμπος στα σχοινιά των δικτύων και σιγά-σιγά πλησίαζε η μια ομάδα την άλλη. Τότε τα ψάρια ήταν άφθονα, το ίδιο και οι ψαρομεζέδες στις ταβέρνες. Τα ψάρια μοιράζονταν μεταξύ τους οι άνδρες που συμμετείχαν στο ψάρεμα. Κάθε γεωργός γέμιζε την καρό ποδιά του με όσα ψάρια μπορούσε να χωρέσει. Τράτα απέκτησε αργότερα και ο Καλαματιανός, επιστάτης στο Νεώριο. (Μαρτυρία κ. Γεωργίου Καπέλλα)

Κατόπιν ο Γ. Καπέλλας ή Τσικουδιάς (που πέθανε γύρω στο 1964) έκανε δωρεά το καφενείο-ταβέρνα στον αδελφό του, μηχανικό Εμπορικού Ναυτικού, Μαρίνο Καπέλλα, (1915-1985), ο οποίος παντρεύτηκε την Άννα Ρούσσου, από την Αντίπαρο, και το ταβερνάκι κατέληξε ως κληρονομιά στο γιο τους ιατρό-παθολόγο κ. Γεώργιο Καπέλλα. Το ταβερνάκι έχει κηρυχτεί από το Υπουργείο Πολιτισμού διατηρητέο κτίσμα. (Μαρτυρία κ. Γεωργίου Καπέλλα)

Γύρω στο 1922 κτίστηκε από το Νικόλαο Βαρθαλίτη ή Σπανό το μεσαίο ταβερνάκι, του «Κολλητηριού», το μετέπειτα «Γιωσηφάκι». Φωτογραφία του 1925, που παραχώρησε ο κ. Γεώργιος Σαργολόγος στο ημερολόγιο 2004 του Πολιτιστικού Συλλόγου Βάρης «Η Πανάχραντος», απεικονίζει προσφυγόπουλα που κάνουν ασκήσεις πρώτων βοηθειών, υπό την καθοδήγηση του δασκάλου τους, στην παραλία της Βάρης και στο βάθος φαίνονται τα δύο ταβερνάκια. Ανάμεσα στα παιδιά, διακρίνονται οι δύο 13χρονοι τότε, διδάσκαλοι για πολλά χρόνια στη Σύρο, Δρόσος και Πετρίδης. Τα προσφυγόπουλα προέρχονταν από το Ορφανοτροφείο της Near East Relief (μετέπειτα Σχολή Εφέδρων Αξιωματικών Πεζικού ή Σ.Ε.Α.Π.). Το καλοκαίρι το περνούσαν στην κατασκήνωση των Χρούσσων και έκαναν τα θαλάσσια μπάνια τους στην παραλία της Βάρης. Φωτογραφία του 1945 (που παρεχώρησε ο κ. Νικόλαος Τσιμπιμπάκης) απεικονίζει κατασκήνωση των εφέδρων αξιωματικών του πεζικού (Σ.Ε.Α.Π.) στα κτήματα στην «Πλαγιά» (παλιό πεδίο βολής του Ελληνικού Στρατού). Η περιοχή κοντά στη θάλασσα ήταν φυτεμένο αμπέλι και υπήρχαν συστάδες αλμυρικών, δίπλα στο μεσαίο ταβερνάκι. Πριν από κάποιο σεισμό η θάλασσα είχε αποτραβηχτεί μέχρι τη νοητή γραμμή: πέτρινη αποθήκη πύργου-αλιευτικά σκάφη δυτικής πλευράς παραλίας (οδός Βάρης - Μ. Γιαλού). Πέτρες, βραχάκια, απομακρύνθηκαν σε μεγάλο ποσοστό από λουόμενους και από την παλιά κοινότητα, για να μείνει μόνο άμμος στην παραλία της Βάρης, με αποτέλεσμα η θάλασσα να προωθηθεί προς την στεριά. Ύστερα από πρωτοβουλία του Δημητρίου Ζορμπάνου (διευθυντή της Εμπορικής Τράπεζας στην Ερμούπολη, ιδιοκτήτη εξοχικής κατοικίας στη Βάρη), με τη βοήθεια του γιου του κ. Γεωργίου Ζορμπάνου και άλλων

παραθεριστών, κατασκεύαζαν το καλοκαίρι ανάμεσα στα δύο ταβερνάκια, τα σημερινά «Εν Πλω» και «Εν Λευκώ», έναν πρόχειρο μόλο από ξερολιθιά, ο οποίος όμως το χειμώνα διαλυόταν. Το Σεπτέμβριο του 1982 κατασκεύασαν τον τσιμεντένιο μόλο και έτσι ανακόπηκε η διαδικασία διάβρωσης της παραλίας από τη θάλασσα και η αμμουδιά απέκτησε επί πλέον εύρος 4-5 μέτρα. Κάποιες φορές πιτσιρικάδες έπαιζαν, χοροπηδώντας πάνω σε μεταλλικά βαρέλια και έμπαιναν στη θάλασσα με αυτά. Η είσοδος του όρμου οριοθετείται ανατολικά από τη χερσόνησο Χοντρά και δυτικά (προς το Αχλάδι) από τον κάβο του Αγίου Γεωργίου. Στην εξωτερική πλευρά του Άη Γιώργη (προς το πέλαγος), υπάρχει σε σχετικά επίπεδο τμήμα του βράχου, σε ύψος περίπου 10 μέτρων από τη θάλασσα, όπου τα βράχια είναι κάθετα κομμένα, σκαλισμένη εικόνα του Αγίου Γεωργίου που σκοτώνει το δράκο, διαστάσεων 50x50 εκ. περίπου. Έχει φθαρεί από τα στοιχεία της φύσης και διακρίνεται εξαιρετικά δύσκολα. Την είχε αντικρύσει πριν χρόνια ο ιατρός κ. Γεώργιος Καπέλλας, ανεβασμένος σε κατάρτι σκάφους. Είναι άγνωστο πότε, πώς, από ποιον και γιατί, σμιλεύτηκε σε αυτή τη δυσπρόσιτη θέση, δίνοντας το όνομα του αγίου στο ομώνυμο ακρωτήριο. Παλιότερα είχε κυκλοφορήσει φωτογραφία της εικόνας. Κατά μια άλλη εκδοχή, η εικόνα δημιουργήθηκε από τα στοιχεία της φύσης. (Μαρτυρία κ. Γεωργίου Καπέλλα)

Ο Ιωσήφ Σαργολόγος (Γιωσηφάκι) γεννήθηκε το 1911. Γονείς του ήταν οι: Λεονάρδος και Σπεράντζα. Παντρεύτηκε τη Φραγκίσκα Καπέλλα και έκαναν 4 παιδιά, το Λεονάρδο, τη Σπεράντζα, τον Γεώργιο και τον Αλφόνσο. Διατηρούσε καλοκαιρινό ταβερνάκι (παράγκα κατασκευασμένη από ξύλο και σίδερο), εκεί που είναι η άκρη του ξενοδοχείου "Vari Beach" (πρώην "Domenica"), δίπλα στο σύγχρονο δρόμο που κατηφορίζει προς την παραλία, κοντά στη στροφή του Γιάννακα. Το ταβερνάκι είχε μπροστά του πίστα από ελαφρόπετρα για χορό! Το χειμερινό ταβερνάκι ήταν πάνω στο δρόμο, πλησίον της ανηφορικής στροφής προς Χρούσσα. Το Γιωσηφάκι αρχικά νοίκιαζε την ταβέρνα του Μαρίνου Καπέλλα (του «Τσικουδιά», σήμερα «Εν Πλω»). Σε φωτογραφία του 1955, από το βιβλίο του κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη «Ένας αιώνας αναμνήσεων, από τη Βάρη, το Φοίνικα και την Ποσειδωνία», το Γιωσηφάκι υψώνει το ποτήρι, αγκαλιάζοντας τον Αντώνη Καπέλλα, εν μέσω πολυπληθούς παρέας, ενώ στην πόρτα στέκεται η σύζυγος του Ιωσήφ, Φραγκίσκα Καπέλλα. Το 1960 το Γιωσηφάκι αγόρασε την ταβέρνα του Ν. Βαρθαλίτη (Σπανού) ή του «Κολλητηριού», μαζί με το οικόπεδο πίσω (όπου σήμερα βρίσκεται το café "Giosifaki" και τα ενοικιαζόμενα δωμάτια με το πάρκινγκ, ιδιοκτησίας του εγγονού του, κ. Ιωσήφ Σαργολόγου).

Η φήμη της ταβέρνας «Γιωσηφάκι» με τον καιρό μεγάλωνε, το ίδιο και η πελατεία. Ψυχή της ταβέρνας ήταν ο ιδιοκτήτης της, το Γιωσηφάκι, ο οποίος ήταν πολύ κοινωνικός, φιλόξενος και αγαπούσε τους ανθρώπους. Μιλούσε με τους ξένους τουρίστες, χωρίς να ξέρει ξένες γλώσσες. Με το γαρύφαλλο στο αυτί και με ένα ποτήρι κρασί στο χέρι, γύριζε από τραπέζι σε τραπέζι, συνομιλούσε με τους θαμώνες, τσούγκριζαν τα ποτήρια. Σπεσιαλιτέ του καταστήματος ήταν οι κεφτέδες, τα φρέσκα

ψάρια και η κακαβιά. (Μαρτυρία κ. Αλφόνσου Σαργολόγου)

Ο θείος μου Γεώργιος Ρηγόπουλος, λάτρης του καλού φαγητού και της ψαροφαγίας, ερχόταν με το μπλε-λευκό «μοτοσακώ» ZÜNDAPP πολύ συχνά στη Βάρη και πάντα έτρωγε στο «Γιωσηφάκι». Είχε δώσει εντολή στο Γιωσηφάκι, όποτε τους προμήθευαν κάποιο μεγάλο φρέσκο ψάρι, π.χ. σκορπίνα, ροφό, να του ετοιμάζουν ψαρόσουπα. Κάποια φορά λοιπόν, ο Γ. Ρηγόπουλος, ειδοποιημένος από το Γιωσηφάκι, κατέφθασε στην ταβέρνα και άρχισε η ιεροτελεστία της ψαροφαγίας, που κράτησε περίπου τρεις ώρες, καθότι η σκορπίνα είναι πολύ νόστιμη, αλλά έχει πολλά και ψιλά κοκκαλάκια. Ο εξάδελφος του -μεγάλο πειραχτήρι- χρυσοχόος-κοσμηματοπώλης Κωνσταντίνος (Ντίνος) Τόζος, έφθασε με τη γαλάζια του βέσπα, στο «Γιωσηφάκι» κατά το απόγευμα. Μια γάτα πλησίασε το τραπέζι νιαουρίζοντας και της πέταξαν κάποιο κομμάτι, όμως απομακρύνθηκε απογοητευμένη. «Βρε Γιώργο», είπε ο Τόζος στον ομοτράπεζο του, «ξεκοκκάλισες τόσο καλά το ψάρι, που δεν έμεινε τίποτα για τις γάτες!»

Ένα άλλο αστείο περιστατικό μου διηγήθηκε ο κ. Αλφόνσος Σαργολόγος (γιος του Ιωσήφ). Ένας καπετάνιος, όποτε ξεμπάρκαρε, ερχόταν συχνά στο «Γιωσηφάκι» και έτρωγε. Πριν φύγει πάλι ταξίδι μακρινό, επισκέφτηκε το Γιωσηφάκι. Ο τελευταίος του είπε: «Να βάλουμε γιάντες». Έπιασαν και οι δύο από τις άκρες το κόκκαλο σε σχήμα V, από το στήθος του κοτόπουλου, το έσπασαν και το πέταξαν κάτω, βάζοντας ως «ποινή» κέρασμα δύο κοτόπουλα. Ο καπετάνιος έλειψε 3-4 χρόνια, επέστρεψε στη Σύρο και πήγε κατευθείαν στο «Γιωσηφάκι». Το Γιωσηφάκι με το γαρύφαλλο στο αυτί, πλησίασε τον καπετάνιο να τον χαιρετίσει. «Βρε καλώς τον. Μια που ήρθες πάρε το γαρύφαλλο». Ο καπετάνιος θυμήθηκε το στοίχημα και φώναξε δυνατά: «Γιάντες», κερδίζοντας το κέρασμα!

Στο μαγαζί βοηθούσαν ο Γιώργος και η Σπεράντζα, παιδιά του Ιωσήφ. Τα παιδάκια και οι μεγάλοι διασκέδαζαν πολύ με το τζουκ μποξ, ρίχνοντας κέρμα και ακούγοντας το αγαπημένο τους τραγούδι. Το 1976 μια ισχυρή καταιγίδα έπληξε τη Σύρο και από την πλημμύρα πνιγήκαν δύο άνθρωποι και προκλήθηκαν μεγάλες ζημιές σε όλο το νησί, στην Ερμούπολη, στο οδικό δίκτυο (στις Αγκαθωπές, στου Φετουρή, στη Βάρη, κ.α.). Ο χείμαρρος των Χρούσσων (ποταμός του Λιόνα) φούσκωσε και τα ορμητικά νερά κατέβηκαν δίπλα από το λόφο του Κοσκινά και βγήκαν στην παραλία της Βάρης, παρασύροντας στο πέρασμά τους τα πάντα. Έσπασε το οδόστρωμα δίπλα στην παραλία. Τα βαρέλια της ταβέρνας βρέθηκαν στη θάλασσα. Κινδύνεψαν να πνιγούν το Γιωσηφάκι και ο Γιώργος. Το τζουκ μποξ βράχηκε, χάλασε και αργότερα αποσύρθηκε από το ταβερνάκι. Ο άδειος τότε λόφος του Κοσκινά (στην δυτική πλευρά του όρμου Βάρης) ανήκε στο Γιωσηφάκι, ο οποίος τον κατέκτησε σε οικόπεδα και από το 1965 περίπου τα πουλούσε αντί χαμηλού συνήθως αντιτίμου, σε φίλους και γνωστούς, για να κτίσουν και να δημιουργηθεί βαθμιαία ολόκληρος οικισμός.

Το 1977 ήταν η μοιραία χρονιά για το Γιωσηφάκι. Παρουσίασε πέτρα στη χολή και πήγε στην Αθήνα για να χειρουργηθεί. Ο χειρουργός του συνέστησε αναβολή της

επέμβασης, λόγω φλεγμονής. Όμως το αεικίνητο Γιωσηφάκι βιαζόταν να επιστρέψει στην ενεργό δράση. Πέθανε μετά την επέμβαση σε ηλικία 68 ετών. Την ταβέρνα ανέλαβε ο γιος του Γιώργος, όμως ούτε αυτός ήταν τυχερός. Πέθανε το 2011 από εγκεφαλικό επεισόδιο, σε ηλικία 68 ετών, επίσης. Από τότε την επιχείρηση ανέλαβε ο εγγονός κ. Ιωσήφ Σαργολόγος. Οι αναμνήσεις των πελατών ξύπναγαν βλέποντας τις παλιές φωτογραφίες που κοσμούσαν τους τοίχους στο εσωτερικό της ταβέρνας, δίπλα στο μαγειρείο. Ο γιός του Αλφόνσος θύμιζε στους θαμώνες της ταβέρνας το Γιωσηφάκι, όμως δεν ασχολήθηκε με την ταβέρνα και εργαζόταν στην ΠΕΣΙΝΕ, στα Άσπρα Σπίτια, μέχρι τη συνταξιοδότηση του. Εν ζωή είναι ο Αλφόνσος και η Σπεράντζα. Το καλοκαίρι του 2021 το εστιατόριο λειτούργησε υπό την επωνυμία «Εν Λευκώ» και μαζί με το διπλανό «Εν Πλω», υπό τη διεύθυνση του επιχειρηματία κ. Γεωργίου Κουκουβέ. (Μαρτυρία κ. Αλφόνσου Σαργολόγου)

Θα αναφερθούμε τώρα στο εστιατόριο–ταβέρνα «Μπόλας» και στο ξενοδοχείο ΚΑΜΕΛΟ της οικογένειας του Νικολάου Μακρυωνίτη. Ο Νικόλαος Μακρυωνίτης ή Μπόλας (1911-1993), παντρεύτηκε τη Σοφία Βαρθαλίτου και έκαναν 3 παιδιά, τους Βαρθολομαίο, Λαυρέντιο (Λορέντζο) και Αικατερίνη (Κατίνα). Το όνομα ΚΑΜΕΛΟ προέρχεται από τα αρχικά των ονομάτων των παιδιών. Ο Νικόλαος Μακρυωνίτης εργάστηκε αρχικά ως σερβιτόρος στο Γιωσηφάκι. Το 1949 αγόρασε το οικόπεδο ενός στρέμματος με το αμπέλι, κάνοντας ανταλλαγή με άλλο κήπο και καταβάλλοντας 1.000 δραχμές και έφτιαξε τη δική του ταβέρνα, προς την ανατολική άκρη της παραλίας. Η πέτρινη ταβέρνα κτίστηκε σε διάστημα λίγων μηνών (από τον Ιανουάριο 1949 έως το πρώτο πανηγύρι του χωριού, της Αναλήψεως). Δύο γαιδουράκια πηγαينوέρχονταν από τα λατομεία στα Μαντρόνια μεταφέροντας πέτρες. Τα πέτρινα πέδιλα μπήκαν σε βάθος δύο μέτρων. Η ταβέρνα είχε στέγη με καλάμια και πορσελάνα. Η ταβέρνα ενισχύθηκε με τσιμεντένια πέδιλα και κολώνες το 1971. Διατηρούνται μέχρι σήμερα τα παλαιά κουφώματα της. Ο Βαρθολομαίος και ο Λαυρέντιος μάρκαραν στα γκαζάδικα (δεξαμενόπλοια) για 10 χρόνια (1961–1971) και έστελναν στον πατέρα τους τα χρήματα που αποταμίευαν. Έτσι το 1971 κτίστηκε ο 1^{ος} όροφος του ξενοδοχείου ΚΑΜΕΛΟ, και το 1973 ο 2^{ος} όροφος. Το 1977 ο Νικόλαος Μακρυωνίτης μεταβίβασε στους δύο γιούς του, Βαρθολομαίο και Λαυρέντιο, την περιουσία που είχαν όλοι μαζί δημιουργήσει. Το 1986–1987 έφθασε το πρώτο γκρουπ ξένων τουριστών (Σουηδών) στο ξενοδοχείο. Το 1993 δημιουργήθηκε η καινούργια πτέρυγα με ενοικιαζόμενα δωμάτια. Ο Βαρθολομαίος απέκτησε 2 θυγατέρες, την Ιωσηφίνα (Ζοζεφίνα) και τη Σοφία, στην κάθε μία από τις οποίες ανήκει το ήμισυ της επιχείρησης. Η Σοφία και ο γιός της Αικατερίνης (Κατίνας) κ. Αλέξανδρος Βαρθαλίτης, είναι διαχειριστές της επιχείρησης. (Μαρτυρία κ. Βαρθολομαίου Μακρυωνίτη)

Κάτω από τη στροφή του Γιάννακα υπήρχε προπολεμικά το μπακάλικο-ταβερνάκι της Μαρίκας Μακρυωνίτου, το γένος Φρέρη, συζύγου του Τζώρτζη Μακρυωνίτη, παππού του κ. Γεωργίου (Τζώρτζη) Μακρυωνίτη, πρώην δημάρχου Ποσειδωνίας, κ.λ.π. Τις καθημερινές λειτουργούσε ως μπακάλικο και τα Σαββατοκύριακα ως ταβερνάκι, καθόσον πλούσιοι παραθεριστές από τα Χρούσσα έδιναν παραγγελίες φαγητών που

μαγείρευε η κυρία Μαρίκα και τα σερβίριζε στα λίγα ξύλινα τραπεζάκια με τα торνευτά πόδια, της αυλής του ισόγειου πέτρινου σπιτιού της. Το σπίτι είχε θέα προς τη θάλασσα, πριν την κατασκευή του δρόμου που κατεβαίνει στην παραλία. Η Μαρίκα και ο Τζώρτζης Μακρυωνίτης έκαναν έξι παιδιά, το Νικόλαο (πατέρα του Τζώρτζη), τον Αντώνιο, τη Λουκία, την Αγνή, τη Μαρία και την Αικατερίνη. Η οικία περιήλθε στον Αντώνιο και κατόπιν στο γιο του Χριστόφορο. Το ισόγειο επεκτάθηκε και προστέθηκε όροφος και έτσι το σπίτι είναι ορατό σήμερα από το δρόμο, αν και το ισόγειο έχει βρεθεί κάτω από το επίπεδο του σύγχρονου ασφαλτόδρομου. Σε φωτογραφία του 1958, από το βιβλίο του κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη: «Ένας αιώνας αναμνήσεων, από τη Βάρη, το Φοίνικα και την Ποσειδωνία», η γιαγιά Μαρίκα στέκεται μαζί με τα εγγόνια της, μπροστά από την αποθήκη και το μπακάλικο – ταβερνάκι της. (Μαρτυρία κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη)

Στην ανατολική πλευρά του όρμου της Βάρης, (στα αριστερά, όπως κοιτάζουμε από τα ταβερνάκια προς τη θάλασσα), βρίσκεται η περίφημη πέτρινη βίλλα – πύργος του Γουλανδρή, τοπόσημο της Βάρης. Ήταν η εξοχική κατοικία του εφοπλιστή Ιωάννη Κοσμά (Δρούτση), του οποίου ο πατέρας την είχε κτίσει προπολεμικά, περίπου το 1925. Το πατρικό σπίτι της οικογενείας, με τη χαρακτηριστική παλιά δίφυλλη ξύλινη πόρτα στην πύλη του κτήματος, βρίσκεται στο Άνω Μάννα, δίπλα στο γεφυράκι και την αρχή της οδού Άνω Μάννα-Φανερωμένης. Ο Ι. Κοσμάς είχε στην ιδιοκτησία του πέντε εμπορικά πλοία («Μαρία», «Δέσποινα», «Άννα», «Ερμής», «Ερμούπολη»), 1 γκαζάδικο (πετρελαιοφόρο) το σουηδικό "Motortiger", 45.000 τόννων και το κότερο "MARDESPAN" (από τα αρχικά των ονομάτων Μαρία – Δέσποινα – Άννα). Διευθυντής προσωπικού ήταν ο Γεώργιος (;) Κολοκούρης, ο οποίος στρατολογούσε αποκλειστικά Συριανούς για τα πληρώματα των πλοίων του Ι. Κοσμά. Στη διάρκεια της Κατοχής, η βίλλα είχε επιταχθεί αρχικά από τους Ιταλούς και κατόπιν από τους Γερμανούς, οι οποίοι κατά την αποχώρησή τους (1944), έκαψαν τη βίλλα. Ο Γ. Κολοκούρης ειδοποίησε τον Ι. Κοσμά, στο San Francisco των Η.Π.Α. όπου διέμενε, εστάλησαν χρήματα και η βίλλα σταδιακά αποκαταστάθηκε πλήρως. Ο εφοπλιστής έκανε σε αυτήν τις θερινές διακοπές του κάθε καλοκαίρι. Ο Ι. Κοσμάς πέθανε, γύρω στο 1980 και η εταιρεία του διαλύθηκε. Η βίλλα και η γύρω περιοχή στο βουνό Λιόντες πέρασε στα χέρια των Αδελφών Γουλανδρή (Γιάννη και Αλέξανδρου), ιδιοκτητών του Νεωρίου για μερικά χρόνια (1968-1979). Ο τότε διευθυντής των Ναυπηγείων Φιλιππάκος κατασκεύασε αυθαίρετα (1986–1987) το δρόμο που περνά από το πέτρινο σπιτάκι-αποθήκη και καταλήγει στη βίλλα. Σήμερα η βίλλα ανήκει στην εταιρεία VARI CORPORATION A.E., η οποία ανήκει στους κληρονόμους των Αδελφών Γουλανδρή.

Το ξενοδοχείο "Domenica" κτίστηκε το 1990 από τον Ιωσήφ Αλβέρτη. Στο ξενοδοχείο δούλευαν ο γιος του Νικόλαος και η σύζυγος του Ντομένικα Ρούσσου. Κατόπιν αγοράστηκε από τον κ. Παναγιώτη Ασημακόπουλο. Για 5-6 χρόνια ενοικιάστηκε υπό την επωνυμία "Vari Beach" από τον επιχειρηματία κ. Γεώργιο Κουκουβέ. Πρόσφατα μεταβιβάστηκε σε άλλον επιχειρηματία από τον κ. Παναγιώτη

Ασημακόπουλο. (Μαρτυρία κ. Βαρθολομαίου Μακρυωνίτη)

Με ενέργειες του κ. Γεωργίου (Τζώρτζη) Μακρυωνίτη, (εξαδέλφου του Βαρθολομαίου, χημικού, εκπαιδευτικού, δημάρχου Ποσειδωνίας για 4 χρόνια (2007-2010), αντιπεριφερειάρχη και νυν περιφερειακού συμβούλου στην Περιφέρεια Ν. Αιγαίου), κατασκευάστηκε ο πεζόδρομος που συνδέει τη Βάρη με το Αχλάδι και ο θαυμάσιος πέτρινος τοίχος με τις αντηρίδες, που περιβάλλει τη δυτική πλευρά της παραλίας, προς την επαρχιακή οδό Βάρης – Μέγα Γιαλού. Ο κ. Τζώρτζης Μακρυωνίτης έχει ασχοληθεί με την ιστιοπλοΐα, τη λαογραφία, την ιστορία της Σύρου και έχει εκδόσει δύο βιβλία: «Ο παραδοσιακός φούρνος στις Κυκλάδες και στα Δωδεκάνησα» (2005) και το φωτογραφικό λεύκωμα «Ένας αιώνας αναμνήσεων από τη Βάρη, το Φοίνικα και την Ποσειδωνία», (Δήμος Ποσειδωνίας - ΚΑΠΗ Δήμου Ποσειδωνίας, 2009). Επίσης έχει δημιουργήσει το ηλεκτρονικό βιβλίο: «Τα Εποπτικά Όργανα Γυμνασίου Σύρου, 19^{ος} αιώνας», (Ε.Κ.Φ.Ε. Σύρου, 2018). Ο γιος του κ. Νικόλαος Μακρυωνίτης, φυσικός και chef, έχει ιδρύσει το 2017 στην πατρική οικία, δίπλα στη διασταύρωση Βάρης - Χρούσσων, υποδειγματικό αποσταγματοποιείο-ποτοποιείο, παράγοντας εξαιρετικής ποιότητας ούζο, τσίπουρο και άλλα ποτά από βότανα και σύκα, δικής του εμπνεύσεως.

Κοντά στην είσοδο του όρμου της Βάρης βρίσκεται ο κολπίσκος του Αχλαδιού, καταφύγιο των ναυτικών, όταν έπεφταν σε τρικυμία. Ο Αλέξανδρος Μπόλιας (1921-1995) υπήρξε ψυχή και κινητήρια δύναμη της περιοχής. Στη διάρκεια της Κατοχής, με τη βοήθεια του μετέπειτα μητροπολίτη Σύρου Δωρόθεου Στέκα (που γεννήθηκε το 1913 και ήταν μητροπολίτης την περίοδο 1965-2001), κατέφυγε στη Μέση Ανατολή, μαζί με 6-7 Συριανούς πατριώτες και εντάχθηκε ως δίοπος μηχανικός στο πλήρωμα του αντιτορπιλικού πλοίου Α/Τ «Πίνδος», που είχε παραχωρήσει το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό στο Ελληνικό Βασιλικό Ναυτικό (1943). Κατά την απόβαση των Συμμάχων στη Σικελία (1943), έσπρωξε άσκαστη βόμβα, που είχε ριχθεί από γερμανικό αεροπλάνο κάθετης εφόρμησης τύπου Junkers JU 87 (Stuka), από το κατάστρωμα στη θάλασσα. Η βόμβα εξερράγη και ίσα που γλύτωσε τη ζωή του, έχασε όμως το φως του. Για αυτήν την ηρωική πράξη αυτοθυσίας, παρασημοφορήθηκε πρόσφατα. Από το 1948 ερχόταν με βάρκα και φίλους από την Ερμούπολη στο έρημο τότε Αχλάδι, όπου κατασκήνωναν συνήθως για τριήμερο και ψάρευαν. Επίσης συχνά ερχόταν με την οικογένεια του στο Αχλάδι. Η αγάπη του για την περιοχή τον ώθησε να αγοράσει το πρώτο οικόπεδο και έκτισε ένα πέτρινο ταβερνάκι (με στέγη από καλάμια-αργιλόχωμα-φύκια-πορσελάνα) και 3 δωμάτια (1953). Με δικά του έξοδα προωθήθηκε το ηλεκτρικό ρεύμα από τη Βάρη στο Αχλάδι (1956). Φύτευε αλμυρίκια στην παραλία και τα πότιζε με θάλασσα. Αργότερα έκτισε τα ξενοδοχεία "Emily" (1965), «Αχλάδι» (1975) και το εκκλησάκι του Αγ. Αλεξάνδρου. Παντρεύτηκε την Αιμιλία Καλαφάτη-Δεδεψίδα και απέκτησαν 3 παιδιά, τους Ευάγγελο, Μιχαήλ και Παντελήμονα (Παντελή). Ο караβομαραγκός Μήτσος Μαυρικός έκτισε (1977) στο Αχλάδι το τρεχαντήρι «Κυρ-Αλέκος» για λογαριασμό του Α. Μπόλια, ο οποίος ψάρευε με τη βοήθεια του γιού του Παντελή, τροφοδοτώντας

την ταβέρνα τους το θέρος, ενώ το χειμώνα πουλούσαν τα ψάρια και τα θαλασσινά στη Βάρη. Ο Ευάγγελος έζησε στις Η.Π.Α., ενώ ο Μιχαήλ πέθανε πρόωρα (1999). Ο Παντελής παλιότερα και ο γιος του Αλέξανδρος πρόσφατα, ανακαίνισαν το "Emily". Το διαχειρίζεται σήμερα ο Αλέξανδρος. Το «Αχλάδι» ανήκει στις οικογένειες των Μιχαήλ, Ευάγγελου και διατίθεται προς πώληση. (Μαρτυρίες κ. Παντελή Μπόλια και κ. Αλέξανδρου Μπόλια)

Στη χερσόνησο Χοντρά και στο λόφο Κοσκινά εντοπίστηκαν τα πρώτα ίχνη κατοίκησης στη Σύρο, που ανάγονται στο τέλος της Νεολιθικής Περιόδου και στις αρχές της Εποχής του Χαλκού (4.000-3.000 π.Χ.). Ο κ. Τζώρτζης Μακρυωνίτης θυμάται ότι όταν ήταν παιδί, μαζί με άλλα παιδιά ανέβαιναν στα Χοντρά, έβρισκαν καλοσχηματισμένα νεολιθικά εργαλεία από οψιδιανό και αντίκρυζαν έναν θολωτό τάφο. Το χωριό Βάρη είναι ο παλαιότερος οικισμός της Σύρου, απέχει μόλις οκτώ χιλιόμετρα από την Ερμούπολη και για τον λόγο αυτό συγκέντρωνε ανέκαθεν την προτίμηση των κολυμβητών και παραθεριστών. Έχει πληθυσμό 1.100–1.200 μονίμων κατοίκων. Στο χωριό λαμβάνουν χώρα τρία πανηγύρια: της Αναλήψεως, του Αγ. Αλοΐσιου (πανηγύρι της νεολαίας) και της Μεταστάσεως (Κοιμήσεως) της Θεοτόκου. Κεντρικός - ενοριακός ναός του χωριού είναι αυτός της Αμιάντου Συλλήψεως της Θεοτόκου (κτίστηκε την περίοδο 1969-1973, με πρωτοβουλία του π. Νικολάου Πρίντζη) και εορτάζει στις 8 Δεκεμβρίου. Δίπλα βρίσκεται ο παλαιότερος ναός (1854) και νυν Πνευματικό Κέντρο. Ο π. Νικόλαος Πρίντζης, ιερέας επί εικοσαετία του Ι. Ν. Αμιάντου Συλλήψεως της Θεοτόκου, ήταν αρχιεπίσκοπος στην αρχιεπισκοπή Νάξου - Τήνου για 28 χρόνια. Ο παλαιότερος ναός της περιοχής είναι το κοιμητηριακό εξωκλήσι της Μεταστάσεως της Θεοτόκου, «Παναγιά στα Μούδια ή στ' Αμμούδια» και αναφέρεται ήδη σε κατάλογο ναών-εξωκλησιών από το 1631 (επίσκοπος Μαρέγκος, Hofmann). Εντός του ναού υπάρχει εικόνα του 1700. Νεότερος ναός είναι ο ελληνόρυθμος ναός του Αγ. Δημητρίου (1957), στο Λουσαρδάκι (στροφή προς Αζόλιμνο). Δεν σώζονται οι παλαιοί ναοί της «Παναγίας στο λιμάνι Βάρης» και η «Παναγία στον Ποταμό ή Ποταμιά ή Ποταμιές», για τους οποίους γίνεται αναφορά από το 1631 (Μαρέγκος, Hofmann). «Ποταμιές» είναι η ρεματιά ανάμεσα στον οικισμό της Βάρης και στα Μαντρόνια (κατά δήλωση του κ. Νικολάου Βαρθαλίτη, Προέδρου του Τοπικού Συμβουλίου Βάρης). Θεμέλια ναού βρέθηκαν εκεί που πλαταίνει ο πεζόδρομος Βάρης-Αχλαδιού, δίπλα στον Κοσκινά, όπου κατά δήλωση υπερήλικα Βαριανού στον κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη, υπήρχε ναός που τον βεβήλωσαν πειρατές και έκτοτε δε λειτουργήθηκε πλέον. (Μαρτυρίες κ. Βαρθολομαίου Μακρυωνίτη και κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη)

Την περίοδο της γερμανικής κατοχής (1943-1944), αγγλικά αεροπλάνα βομβάρδισαν δύο γερμανικά χαμηλά μεταγωγικά σκάφη, τα οποία ήταν φορτωμένα με βαρέλια πετρελαίου και είχαν κατεβάσει τους καταπέλτες στην αμμουδιά, για να τροφοδοτήσουν με καύσιμα τα στρατιωτικά οχήματα. Έπιασαν φωτιά και καιόμενα απομακρύνθηκαν από τους Γερμανούς στα ανοικτά, μέχρι που βυθίστηκαν. (Μαρτυρία κ. Βαρθολομαίου Μακρυωνίτη)

Οι ψαράδες, σύμφωνα με μαρτυρία του Αντωνίου Μακρυωνίτη στον κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη, είχαν εναποθέσει στην παραλία της Βάρης, κάτω από τη στροφή του Γιάννακα, το μαρμάρινο κάλυμμα ρωμαϊκής σαρκοφάγου, μήκους 2 μέτρων και πλάτους 70 εκατοστών περίπου. Το αναποδογυρισμένο κάλυμμα - «γούρνα», χρησιμοποιούσαν οι ψαράδες για την βαφή-συντήρηση των νημάτων (βαμβακερών) δίχτυών τους. Έβραζαν σε καζάνι φλούδες από πεύκο, (πίτυς, η αρχαία ελληνική λέξη για το πεύκο) και το κοκκινωπό διάλυμα ή «πιτύκι» όπως το αποκαλούσαν, άδειάζαν στη «γούρνα» και εμβάπτιζαν εντός αυτού τα δίχτυα τους. Την ίδια φυτική βαφή χρησιμοποιούσαν και στα κόκκινα πανιά των καϊκιών. Το εκχύλισμα περιέχει αντιοξειδωτικές ουσίες - φλαβονοειδή, όπως: πινένια, ρητινη (τερεβινθέλαιο), ρητινικά οξέα, τανίνη, κ.α. Κατά την κατασκευή και ασφαλτόστρωση της επαρχιακής οδού Βάρης-Μ. Γιαλού το 1956, η «γούρνα», προκειμένου να μην καταχωθεί από τη συσσώρευση χρώματος και την κατασκευή κεκλιμένου επιπέδου, ώστε να κατέβει ο δρόμος στην παραλία της Βάρης, αναβιβάστηκε από την παραλία και τοποθετήθηκε δίπλα σε μικρό παλιό πηγάδι με μάγγανο, παραπλεύρως της κλίμακας ανόδου προς την οικία του Γεωργίου Ρούσσου (Γιάννακα), στην ομώνυμη στροφή. Παρέμενε εκεί, μέχρι πριν δύο χρόνια, οπότε απομακρύνθηκε για συντήρηση από την Αρχαιολογική Υπηρεσία και έκτοτε αναμένεται να επιστρέψει στη θέση της, στον τόπο όπου ανήκει, ύστερα από ενέργειες του Προέδρου Τοπικού Συμβουλίου Βάρης κ. Νικολάου Βαρθαλίτη και του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Σύρου-Ερμούπολης, ώστε να αναδειχθεί και να αποτελέσει τοπόσημο της Βάρης. (Μαρτυρίες κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη - Αντωνίου Μακρυωνίτη και κ. Μανώλη Ζώρζου)

Ευχαριστούμε θερμά τους κυρίους: Βαρθολομαίο Μακρυωνίτη, Αλφόνσο Σαργολόγο, Γεώργιο Καπέλλα, Παντελή Μπόλια, Αλέξανδρο Μπόλια, Μανώλη Ζώρζο, Γεώργιο Ζορμπάνο, Νικόλαο Βαρθαλίτη, για τις ατέλειωτες ώρες επικοινωνίας, τις πολύτιμες πληροφορίες, διορθώσεις, φωτογραφίες, που μας παρείχαν. Χωρίς τη βοήθεια τους θα ήταν αδύνατη η δημιουργία του παρόντος κειμένου. Ιδιαίτερα σημαντική υπήρξε η αμέριστη, ολόπλευρη και ενθουσιώδης συμπαράσταση του αγαπητού κ. Τζώρτζη Μακρυωνίτη, με μαρτυρίες, υποδείξεις, φωτογραφικό υλικό και βιβλία.

Η Ελλάδα είναι χώρα με μοναδικές ομορφιές και ιστορία που χάνεται στα βάθη των αιώνων. Είναι πολύ σημαντικό να διατηρηθεί η ιστορία του τόπου μας. Η συλλογική μνήμη, οδηγεί στην αυτογνωσία και στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας, ενάντια στον πολιτιστικό οδοστρωτήρα της παγκοσμιοποίησης.

Βιβλιογραφία

- *Αγριαντώνη Χριστίνα, Φενερλή Αγγελική, Ερμούπολη-Σύρος, Ιστορικό οδοιπορικό, Δ.Ε.Α.Ε., Εκδόσεις Ολκός, Αθήνα 2000*
- *Δημητρόπουλος Αχιλλέας, Σύρος, Οδηγός για τον επισκέπτη, Κυκλαδικές Εκδόσεις, Αθήνα 1993*

- *Μακρωνίτης Ν. Τζώρτζης, Ένας αιώνας αναμνήσεων από τη Βάρη, το Φοίνικα και την Ποσειδωνία, Δήμος Ποσειδωνίας – ΚΑΠΗ Δήμου Ποσειδωνίας, Σύρος 2009*
- *Ρούσσοσ – Μηλιδώνης Ν. Μάρκος, Syra Sacra, Θρησκευτική Ιστορία της Σύρου, Εκδόσεις ΚΙ.Κ.Ε.Δ.Ε., Β' Έκδοση, Αθήνα 2000*
- *Σιγάλας Αντώνιος, Τα εξωκλήσια της Σύρου, μαρτυρούν την ελληνική καταγωγή των καθολικών κατοίκων της, Αθήνα 1968*
- tanea.gr/2007/09/19/world/eliksirio-ygeias-apo-ta-peyka/
- altavita.gr/koinonia/198926_oi-thaymatouyrges-therapeytikes—idiotites-kai-ofeli-toy-peykoγ
- cathecclesia.gr/hellas/index.php/επισκοπή-σύρου/ενοριακέσ-κοινότητεσ
- https://el.m.wikipedia.org/wiki/Α/Τ_Πίνδοσ

*Βαρθολομαίος Μακρωνίτης
(Γιοσσυφάκι)*

*Παντελής Μπόλιασ
Γιός του Αλέξανδρο*

